

Luomu Road Show

Viesti luomusta oikein –hanke

Luomu on...

- **Tuotantotapa**, jolla tuotetaan elintarvikkeita
- Luomuelintarvike on aina peräisin luonnonmukaisesta maataloudesta
- **Aina valvottua tuotantoa!**

Luomussa...

- Kasvintuotannossa huolehditaan maaperän hyvinvoinnista eikä käytetä keinolannoitteita eikä kemiallisia kasvinsuojeluaineita
- Eläintuotannossa huomioidaan eläinten tyypillinen käyttäytyminen ja sitä edistetään
- Elintarvikkeiden jalostuksessa käytetään hyvin rajoitetusti lisäaineita ja muita elintarvikkeiden jalostuksessa yleisesti käytettäviä apuaineita
- Luomussa ei saa käyttää GMO-tuotettuja tuotteita eikä organismeja

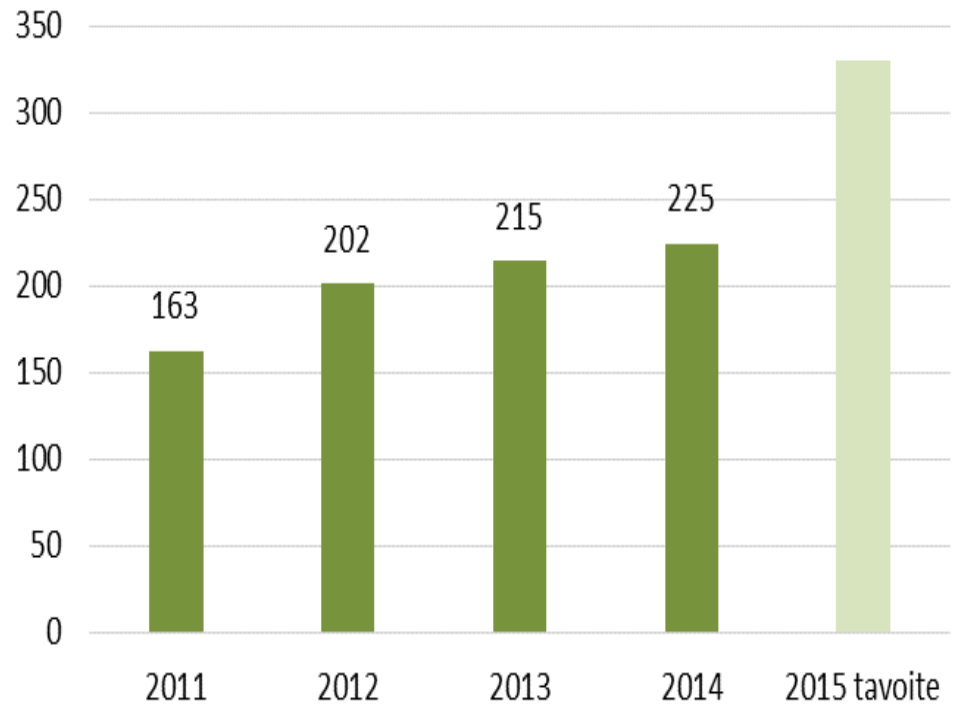
Luomu Suomessa 2015

- Suomessa oli yhteensä 4 251 luomutilaa (ka 52,8 ha)
- Suomessa oli peltoalasta luomulla n.10 %
- Luomukotieläintiloja oli yhteensä 899
- Suurin osa luomueläintiloista tuottaa naudanlihaa tai maitoa
- Luomusikatiloja oli vain 14 ja luomubroileritiloja neljä. Luomukananmunia tuotti 48 tilaa
- Luomuelintarvikkeiden valmistajia oli n. 700 (sis. tukkukaupat)

Suomen Luomumarkkinat

- Luomun myyntiä ei tilastoida, joten markkinoiden kokoa voidaan vain arvioida.
- Luomun markkinat olivat arviolta 240 miljoonan euron suuruiset vuonna 2015. Luomun myynti ruokakaupoissa lisääntyi lähes 7 % edellisvuoteen verrattuna.
- Luomun markkinaosuus nousi 1,8 %:iin vuonna 2015.
- Isoimpien kauppojen valikoimissa on laajimmillaan noin 3 000 luomutuotetta. Niistä noin 55 % on kotimaisia
- Lähde: Pro Luomu

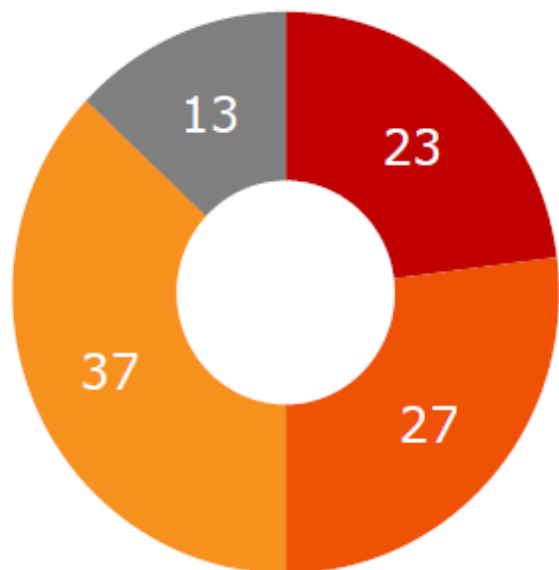
milj. € **Luomumarkkinat 2011-2014**

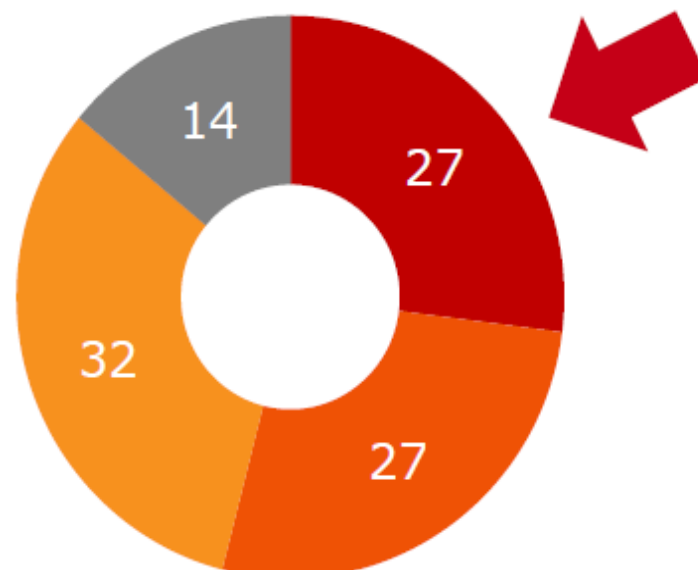
Luomuelintarvikkeiden aktiivikäyttäjiä entistä enemmän ja käyttö säännöllisempää

2012

- Aktiivit
- Käyttäjät
- Satunnaiset käyttäjät
- Ei-käyttäjät

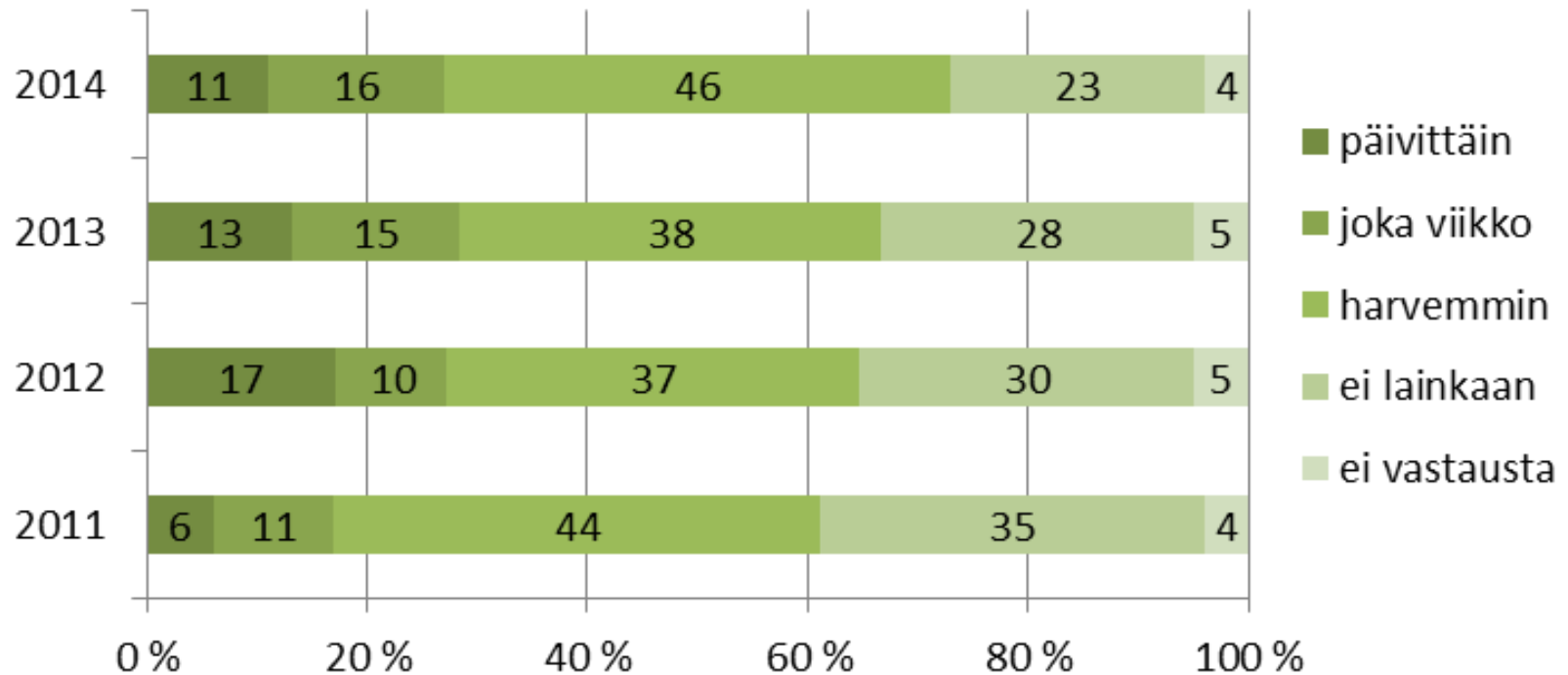
2015

- Aktiivit
- Käyttäjät
- Satunnaiset käyttäjät
- Ei-käyttäjät

Aktiivit= käyttää vähintään viikoittain, Käyttäjät= käyttää kuukausittain

Luomun käyttötiheys ruokapalveluissa

Lähde: EkoCentria/Taloustutkimus Oy

Luomutuotteiden hankinta

Miten varmennut luomusta?

Millaisia papereita luomussa liikkuu?

Vastaanottotarkastus

Luomuraaka-aineet hankinta

- Saako luomutuotteita omista hankintakanavista?
- Mitä luomutuotteita on tarjolla?
- Onko pakkaukset/esikäsittelyt/ym sopivia?

- MISTÄ TIETÄÄ ONKO TARJOTTU LUOMUTUOTE OIKEASTI LUOMUA?

- Varmista myyjän luomutodistus ennen hankintapäätöstä!

Mitä dokumentteja on?

- [Luomutodistus](#) – sen toimijan jolta tilaus tehdään ja/tai lasku tulee joko viljelijältä (alihankintana kuorinta, ja maksu viljelijälle) tai kuorimolta (osto ja laskutus kuorimolta/vihannestukusta)
- Pelkkä viljelijän antama [vaatimuksenmukaisuusvakuus](#) yksistään ole riittävä, ellei tuotetta toimita viljelijä itse ja häneltä vuosittainen luomutodistus on jo varmistettu
- EU:n luomutunnuksen, Eurolehden, käyttö on pakollista kuluttajille ja suuratalouksille tarkoitetuissa valmiiksi pakatuissa luomuelintarvikkeissa

Vastaanottotarkastus

- Omavalvonnan kannalta tavaran vastaanotto on keskeinen toimenpide
- Omavalvonnan todentaminen vaatii kirjaamisen

- Kirjaamisella tarkoitetaan merkintää siitä, että luomun varmistavat asiat on tarkastettu ja ne ovat olleet oikein. Luomun vastaanottokirjaamisissa ei ole merkitystä lämpötilalla, määrien vastaavuudella tilattuun tai pakkausten eheydellä > nämä asiat kuuluvat perusomavalvontaan
  - Asiakirjoissa löytyy maininta luomusta (lähete, lasku, rahtikirja tms.)

Esimerkkejä saateasiakirjoista

tnro	tuotteen nimi		sis.alv	il
			a-hinta	a-
			a-hinta/kg	
X 253700	LUOMUTILLIRUUKKU 6KPL 6415350003269 6,000 FI-EKO-112	FI	7,500 1,250	6, 1,
X 254936	LUOMUPORKKANAHAPANKAALI 8X400FI 6418353001010 8,000 FI-EKO-201	FI	21,600 2,700	18, 2,
X 254731	LUOMUMAISSI ESIK. 10X400G 6405274416313 10,000 NL-BIO-01	NL	22,000 2,200	19, 1,
X 252605	LUOMUBATAATTI 6KG 6405558148008 6,000 US-ECO-001	US	16,200 2,700	14, 2,
X 253005	LUOMUTOMAATTI 5KG 6405558151008 5,000 FI-EKO-103	FI	26,000 5,200	22, 4,
253195	LUOMULUUMUKIRSIKATOM 6X250G 6405274540551 6,000 NL-BIO-01	ES	8,700 1,450	7, 1,
X 253117	LUOMUKIRSIKATOMAATTI 8X250G 6415350002156 8,000 FI-EKO-105	FI	31,760 3,970	27, 3,
265211	RUUKKUROSMARIINI 6KPL NP 6430027070160 6,000	FI	18,765 3,128	16, 2,
265216	RUUKKUTIMJAMI 6 KPL NP 6430027070092 6,000	FI	6,174 1,029	5, 0,

EUROOPAN YHTEISÖJEN TUOTTEIDEN TUNNISTAMIS- JA MERKINTÄSÄÄNTÖJÄ
Euroopan yhteisöjen neuvoston asetuksen (EY) 834/2007 ja
komission asetuksen (EY) 889/2008 mukaisesti tuotettu
tuote

Tunniste (1)	3			
Toimija (2)	Avo Ripatti			
Toimijan luomurekisterinumero (3)	40094			
Toimijaa valvovan viranomaisen tunnusnumero (4)	107			
Tuotetiedot				
tuote (5)	Tuotteen nimi	Tuotantovuosi (6)	Määrä	Vaihe (7)
	Luomuperuna opera - " - Agila	2014 "	60kg 60kg	1 1
isätietoja (8)	Tuoretuote			
Valvutuksen laatimispaikka ja -päivämäärä	Allekirjoitus (9)			

Riskikohta: tavaran vastaanotto

- Miten vastaanotossa varmennutaan luomutuotteista?
  - Onko pakkauksissa luomumerkinnät?
  - Onko asiakirjoissa luomumerkinnät?
  - Tietääkö vastaanottaja, että kuormassa on tulossa luomua?
- Omavalvonnassa vastaanottotarkastuslomakkeelle riittää yksi kohta lisää ”luomu”
- Sen lisäksi tekstiosaan kuvaus miten luomun ”oikeellisuus” varmennetaan (luomutodistus) ja vastaanotossa tarkastetaan, että vaaditut merkinnät löytyvät, joilla voidaan varmentaa vastaanotetun erän ”oikeellisuus”

Luomun pakkausmerkinnät

Pakolliset luomumerkinnät
Merkinnät myös suurtalouspakkauksissa

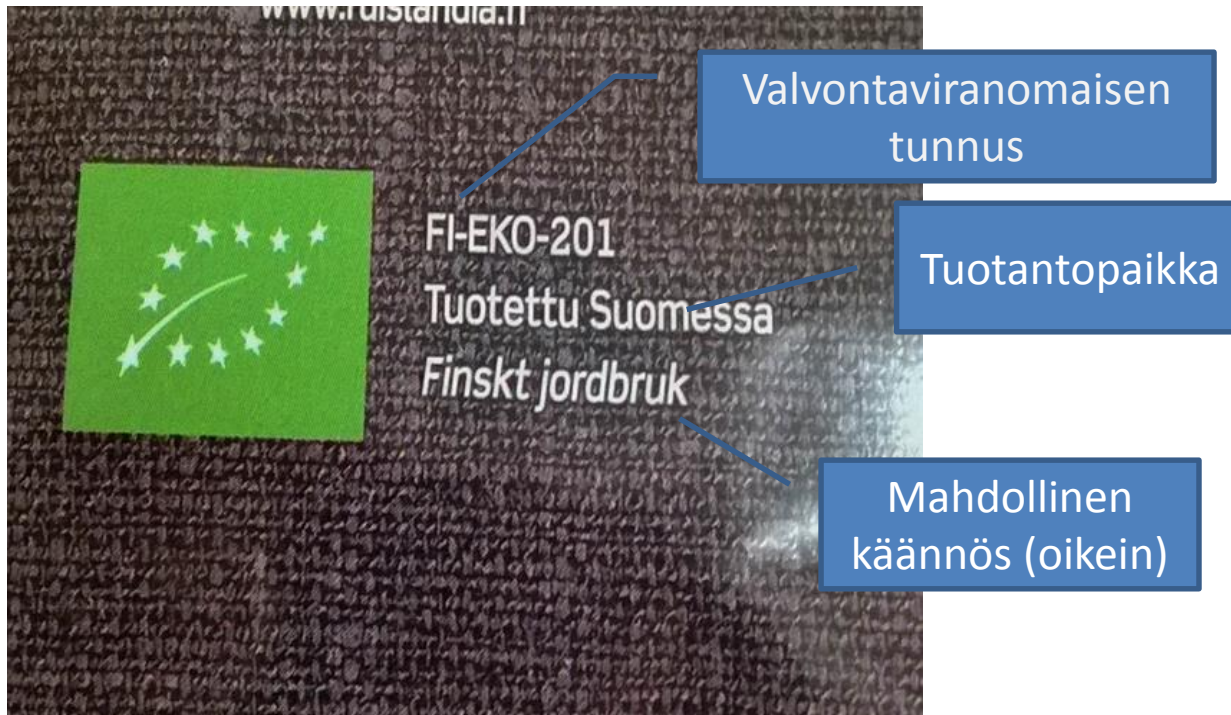
Pakolliset luomumerkinnät

- Eurolehden yhteydessä on oltava ilmoitettuna valvontaviranomaisen tunnusnumero ja tieto, missä tuotteen maatalousperäiset ainesosat on tuotettu
- Vaatimukset koskevat myös suurtalouteen toimitettavia elintarvikkeita

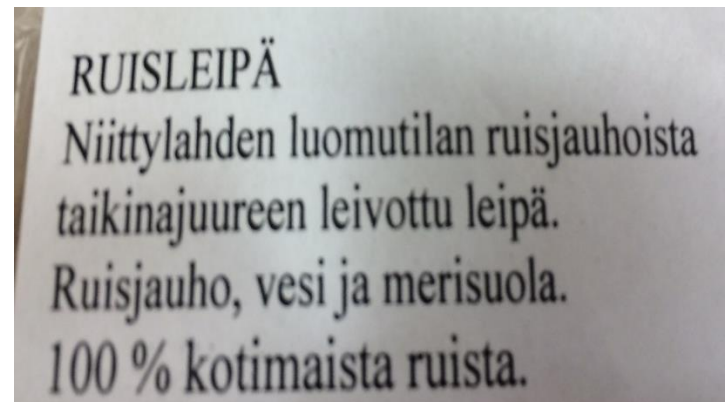

Merkintöjen selitykset

Esimerkki pakkausmerkinnöistä

Onko luomua vai ei?

Riista, luonnon kalat ja marjat

Onko luonnontuotteet luomua?

Milloin keruutuotteet on luomua?

Kala, poro ja riista

- Luonnosta pyydettyinä EI koskaan luomua!
- Luomuviljeltyä kalaa (lohi) on saatavilla
- Poroa ei toistaiseksi ole saatavilla luomutarhattuna
- Hirvi, jänikset, linnut yms. metsästyksellä saatu riista ei ole luomua

Metsien sertifiointi

- Metsä voidaan sertifioida luomukeruualueeksi
- Sertifioidusta metsästä kerätyt marjat, sienet, villiyrtit ja muut keruutuotteet voi olla luomua

Luomu ammattikeittiössä

Miten kertoa asiakkaalle luomun käytöstä

- ✓ Ruokalistalla
- ✓ Linjastossa

Luomuraaka-aineiden hankinnasta

Omavalvonta

Omavalvonnasta yleisesti

- Omavalvonnassa toimija kuvaa oman toimintansa ja tunnistaa riskikohdat
- Laatii menetelmäkuvauksen ja dokumentoi toimintansa
- Kirjaa toimenpiteet (rutiinit sekä poikkeamat) suunnitelmassa esittämällään tavalla

Luomu ja omavalvonta

- Lähtökohtana on: ”Asiakasta ei saa huijata”
- Kaikki ruuasta ja annoksista ja annetut tiedot pitää pystyä todentamaan, myös jälkikäteen
- Keittiön omavalvonnassa täytyy huomioida luomun käyttö ja miettiä miten se dokumentoidaan
- Erillistä ”luomu**om**avalvontaa” ei kuitenkaan vaadita!
- Luomulainsäädäntö ei suoraan koske ammattikeittäitä

Luomu omavalvonnassa

- Luomu on omavalvonnassa yksi seurattava asia
- Se, miten keittiössä/kaupassa luomutuotteita hankitaan/käsitellään/käytetään kuvataan omavalvontasuunnitelmassa
- Tunnistetaan riskikohdat
- Kirjauksia ja dokumentaatiota tehdään suunnitelman mukaisesti

Riskikohtien tunnistaminen

- Missä kohdin keittiössä luomu ja tavanomainen voi sekoittua?
- Tietäähän keittiö, mitä salin puolella ruuasta kerrotaan? Tai toisinpäin?
  - Tiedot muutoksista!
- **Tärkein:** onhan keittiön luomuraaka-aineet varmasti luomua?
  - Eihän ole tullut korvaavaa erää tavanomaisena?
  - Mahdolliset ruokalistamuutokset?
  - Onhan kaikki tilatut tuotteet saatu? Reseptien ”soveltaminen”
  - Onhan varmennuttu luomusta jo ennen tilauksen tekoa?
    - Vaadi/halua kirjallinen todiste, pelkkä sana ei ole aina riittävä

Ruokalista

Asiakkaalle voi kertoa
mitä raaka-aineita on
käytetty luomuna

Koko aterian ei tarvitse
olla luomua, jotta siitä
voi kertoa ruokalistalla

Asiakkaalle pitää kertoa
oikea tieto!

Luomu ruokalistalla

- Asiakas tekee valintoja saamiensa tietojen perusteella → Luomusta kannattaa kertoa!
- Mitä haluat kertoa luomusta?
  - Yleisesti esim. Portaat Luomuun –ohjelma
  - Ruokalistalla
  - Linjastossa
- Luomuparsarisotto – Parsarisotto luomuriisillä?

 MAMK
LUOMU
VIIKKO
28.9. - 4.10.2015

Bongaa luomu

MA 28.9 VAVESAARI tuote-esittely klo 10-17

KE 30.9 LUOMULOUNAS palvelutorilta
klo 10.30-14 sekä MAMK:n Ympäristö-
teknologian opiskelijoiden luomuinfo

TO 1.10 LUOMUKAALI tuote-esittely klo 10-17
viljelijä Antti Vauhkonen, Haukivuori

PE 2.10 Moilas- leipomon LUOMURUISLEIPÄ
maistatus klo 10-17

 Mikkelistä
MARKET

Luomusta kertominen tarjoilussa/linjastossa

- Jos kaikki raaka-aineet on luomua, voidaan se kertoa nimessä; luomuporkkanaraaste
- Jos osa raaka-aineista on luomua, voi ne ilmaista ainesosaluettelossa tai miten keittiö ilmoittaa elintarviketieto-asetuksen velvoitteet
- Luomusta voi kertoa myös erillisillä yleisesitteillä ”keittiö käyttää vain luomukaurahiutaleita”

Ruokalistaesimerkkejä

- Puolukkaista luomuporkkanasalaattia (M,G)
- Pinaattikeittoa (L,G) ja keitettyä luomukananmuna (M,G)
- Omena-luomukaurapaistosta (L,G) ja kardemummakermaa (L)
- Vanilja-rahkapiirakkaa (L) *luomuvehnä jauho, luomukananmuna
- Rigati-luomutuorepastaa, luomuhärän sisäfileetä, chiliä, pinaattia, härkäpapuja, miniluumutomaatteja, oliiviöljyä ja parmesaania

Mikä käsitys asiakkaalle tulee tuotteesta?

Asiakkaalle muodostunut käsitys ei saa olla harhaanjohtava

Varmentuminen omavalvonnassa kauppa & keittiö

- Ennen ensimmäistä tilausta:
  - Pyydä **myyjän** luomutodistus
  - Jos et saa myyjän luomutodistusta vaan sinulle tarjotaan tuottajan luomutodistusta, älä tilaa luomua!
- Tavaraa vastaanottaessa:
  - Tarkista merkinnät ja kirjaa tarkastuksen tulos
  - Lähetyslistan tiedot pitäisi täsmätä pakkauksissa olevien tietojen kanssa
  - Jos tuote tulee suoraan viljelijältä, mukana voi olla vaatimuksenmukaisuusvakuus
  - **ERILLÄÄNPITO!**

Esimerkki 1

- Keittiö tilaa luomuporkkanoita paikallisesta vihannes-/tuoretukusta
- Keittiö tietää, että porkkanat on viljelty paikallinen luomuviljelijä
- Tilauksen mukana tulee viljelijän vaatimuksenmukaisuusvakuus

- Menikö oikein?

Esimerkki 2

- Keittiö haluaa luomuporkkanoita ja kysyy niitä käyttämästään vihannestukusta
- Tukku kertoo tuotetta olevan tarjolla asiakkaan haluamassa muodossa
- Ennen tilauksen tekemistä keittiö pyytää toimittamaan vihannestukun voimassa olevan luomutodistuksen **TAI** keittiö tarkastaa Eviran sähköisestä luomuhakupalvelusta löytyykö vihannestukku sieltä
- <https://www.evira.fi/yhteiset/luomu/luomuhakupalvelu/>
- Tee tilaus jos saat luomutodistuksen tai löydät sen hakupalvelusta

Miten voidaan varmentaa??

Luomu vähittäiskaupassa

Luomutuotteiden hankinta vähittäiskaupassa

- Keskusliikkeen kautta tulevissa tuotteissa luomutodistukset varmistetaan jo valikoimaan otettaessa
- Suoraan **paikallisesti hankittavista** tuotteista luomutodistukset tulee varmistaa ennen hankintapäätöstä, pakattujen tuotteiden luomumerkintöjä ei voida pitää riittävänä
- Irtotuotteita hankittaessa luomutodistuksen ja lähetysasiakirjojen merkitys korostuu
  - Voimassaoleva luomutodistus ja jokaisen erän mukana lähete ja/tai vaatimuksenmukaisuusvakuus, josta näkyy luomumerkinnät sekä pakkauksissa luomumerkinnät

Erilläänpito ja tunnistaminen

- Erilläänpito ei vaadi erillisiä tiloja, riittää kun tuotteet on selkeästi merkittyjä
- Pakatuissa tuotteissa luomumerkinät, joiden avulla voi varmentua luomusta ennen käyttöönottoa/hyllyttämistä
- Etenkin irtotuotteilla merkityksellinen!
- Asiakkaalle ilmoitetut tiedot pitää olla oikein!

Vähittäiskaupan pitää merkitä luomu selvästi

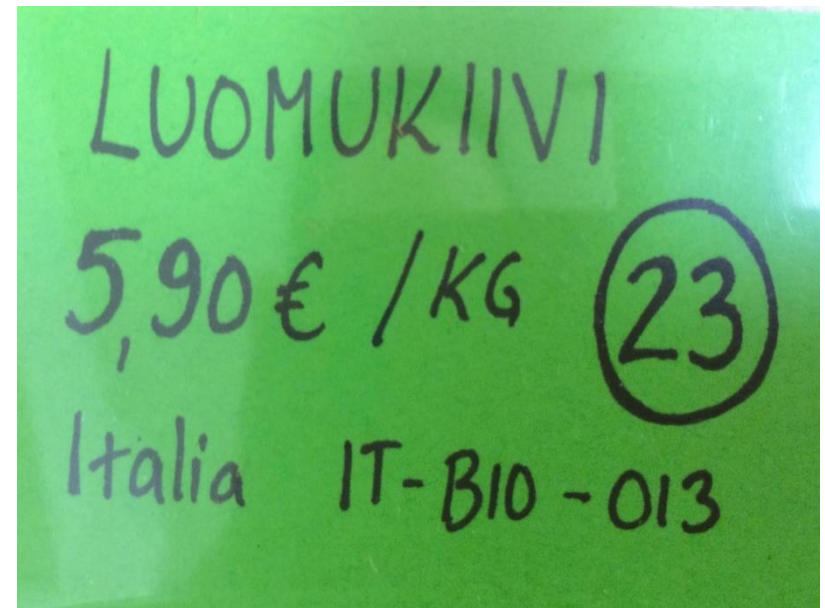
- Pakkaamattomat luomutuotteet pitää olla selvästi merkittynä koko ajan, etteivät sekoitu tai vaihdu tavanomaisiin. Kaupan kaikkien työntekijöiden tulee tunnistaa luomutuotteet.
- Luomut tulee laittaa tarjolle asiakkaille siten, että myöskään asiakkaat eivät sekoita tuotteita.
- Pelkästään luomutuotteille tarkoitettuihin myyntipisteisiin ei saa sijoittaa tavanomaisesti tuotettuja elintarvikkeita.

Erilläänpito

Erilläänpito

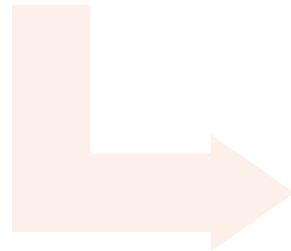
Myyjän
Luomutodistus

- Ennen hankintapäätöstä

Lähete/muu
todiste

- Jokaisen tavaraerän mukana.
Tarkastetaan
vastaanottotarkastuksessa.
Merkintä omavalvontaan

Erilläänpito

- Irtotuotteissa

Milloin pitää liittyä luomuvalvontaan?

- Kaupan pitää liittyä valmistuksen (jalostuksen) osalta Eviran luomuvalvontaan silloin, kun pakataan luomuelintarvikkeita muuten kuin *välitöntä kaupanpitoa* varten
- Keittiön tulee liittyä luomuvalvontaan jos se **pakkaa** luomuelintarvikkeita ja **tekee niihin luomumerkintöjä**
- *Luomua valvotaan kaupassa ja keittiössä paikallisten terveysvalvonnan viranomaisten toimesta!*

Kysymyksiä? Kommenteja?